

UZMANLIK MAHKEMELERİ KONUSUNDA GÖRÜŞLER VE ÖNERİLER

ÇELİK AHMET ÇELİK

I- ÖNERİLER

1- Büyük merkezlerde uzmanlık mahkemeleri kurulmalıdır.

Asliye Hukuk-Sulh Hukuk ayrımı kaldırılmalı, bölge (üst-istinaf) mahkemelerinden vazgeçilmeli, büyük merkezlerde uzmanlık mahkemeleri kurulmalıdır.

2- Uzmanlık mahkemelerinin yararları

a) Uzmanlık mahkemeleri, yargıçlarımızı birbirinden farklı konularda, çok ve çeşitli davalara bakmaktan, iş yükü altında ezilmekten kurtaracak, belli konularda uzmanlaşmalarını sağlayacaktır.

b) Belli konularda uzmanlaşan yargıçların bilirkişiye başvurmaları, önemli ölçüde azalacaktır.

c) Uzmanlaşmış yargıcın davaları kavramada yatkınlığı, hem iş yükünü azaltacak, hem davaların kısa sürede sonuçlanmasını sağlayacaktır.

3- Uzmanlık mahkemelerinin “üst mahkeme” işlevi

Uzmanlık mahkemesi olmayan orta büyüklükte veya küçük yerleşim yerlerinde verilen kararlara itirazlar, en yakın uzmanlık mahkemesi tarafından (bir üst mahkeme olarak) incelenmeli; temyiz aşaması bundan sonra başlamalıdır.

Böylece uzmanlık, yurdun her yerindeki yargı yerlerine ulaşmış olacak; iddia ediyoruz ki çok olumlu sonuçlar alınacaktır. Bu uygulama başlatıldığında Yargıtay'ın yükü de bir hayli hafifleyecek; öte yandan Yargıtay davanın ayrıntılarına girmek yerine asıl görevini yapar duruma gelecektir.

4- Yargıtay Özel Dairelerinin de uzmanlık alanları kesin belirlenmelidir.

Gelen dosya sayısına ve iş yüküne göre konuların gelişigüzel daireler arasında paylaşılması, yıllarca kadastro davalarına bakmış özel dairenin birdenbire sigorta konularını incelemekle görevlendirilmesi; iş kazalarını ve sosyal güvenlik haklarını incelemekle görevli ve başlangıçta uzmanlık dairesi olarak düşünülüp kurulmuş olan özel daireye icra işlerinin yüklenmesi, konusunda uzmanlaşmamış üyelerin yanlış kararlar vermeleri sonucunu doğurmakta, yerel mahkemelerin doğru kararları bozularak, yanlış kararları onanarak hukuk sistemimiz alt üst edilmekte, yargıya güven sarsılmaktadır. Hele son birkaç yıldır, Özel Dairelerin kendi yerleşik (kökleşmiş) içtihatlarına; giderek İçtihadı Birleştirme kararlarına ve yasaların açık hükümlerine aykırı kararlar verdikleri gözlemlenmekte; bundan derin kaygı ve üzüntü duyulmaktadır.

Bütün bunlara bakarak diyoruz ki: Yargıtay özel daireleri de uzmanlaşmalı; bunun için çok gelişmiş bir Bilgi Merkezi kurulmalı; geçmişten bugüne yerleşik (kökleşmiş) ve birbiriyle gelişmeyen kararlar bilgisayarlara yüklenmeli; en son yayınları içeren zengin bir kitaplık yerli ve yabancı yayınlarla sürekli beslenmelidir.

5- Yargıç atamaları ve Yargıtay'a üye seçimlerinde uzmanlık gözetilmelidir

a) Yargıç atamalarında “uzmanlık” dikkate alınmalıdır. Yıllarca ceza mahkemesinde çalışmış bir yargıç hukuk mahkemesine ya da ticaret mahkemesi yargıcı iş mahkemesine atanmamalıdır. Bu konuda örnekleri çoğaltabiliriz.

b) Yargıtay'a üye seçilirken ve dairelere atamalar yapılırken uzmanlığa önem verilmeli; örneğin yirmi küsur yıl savcılık veya ceza yargıçlığı yapmış kişiler, en fazla uzmanlık gerektiren (ticaret, sigorta, iş ve sosyal güvenlik, trafik ve iş kazası gibi özel bilgi birikimini gerektiren) özel dairelere atanmamalıdır.

6- Yargıç yardımcılığı düzenlemesi getirilmelidir.

a) Bugüne kadar olan uygulamada stajını tamamlayan bir yargıç adayı, kimi zaman iki yılını bile doldurmadan ve yeterli bilgi ve deneyim edinmeden, uzak bir ilçeye atanmakta; orada bir başına ne yapacağını bilmez bir durumda işleri yürütmeye çalışmaktadır. Bu koşullarda yargıçlarımızın yetişmeleri ve yeterli deneyim edinmeleri, onların kişisel yetenek ve becerilerine kalmaktadır. Eh, herkes aynı ve bir kalıptan çıkma olmadığına göre, yargıda hep aksayan bir yön sürüp gitmektedir.

Oysa, bir yargıç adayı, stajını tamamladıktan sonra ortalama **beş yıl** süreyle "**yargıç yardımcısı**" olarak **büyük merkezlerde görev yaparsa, yetişmiş ve deneyimli bir yargıç olarak görev yerine gidecek**; vereceği kararlar doğru ve sağlıklı olacaktır.

b) **Yargıç yardımcıları**, yargıcın iş yükünü hafifletecek; davaların çok daha kısa sürede, doğru ve sağlıklı biçimde sonuçlandırılması sağlanacaktır.

c) 6100 sayılı Hukuk Yargılama Yasası'nın tasarı aşamasında "yargıç yardımcılığı" yer almış iken, sonradan bunun çıkarılmış olması son derece yanlış olmuştur. Bu konuda, 2006 tarihli Adalet Bakanlığı Tasarısının 146 ve 147. sayfalarında:

"Ön incelemenin tam uygulanabilmesi için, mahkemelerin iş yükünü azaltması yanında, hakimlere bu konuda destek olmak üzere **hakim yardımcılığı** düzenlemesine yer verilmelidir"denilmiş ise de, 2008 tarihli tasarıda bu bölüm çıkarılmıştır.

7- Tüm adliye binalarında zengin kitaplıklar kurulmalı; Yargıtay'daki Bilgi Merkezi internet kanalıyla tüm adliye binalarına ulaştırılmalı; gelişmiş yazılım programlarına abone olunmalıdır.

Yargıçların görev yaptıkları yurt köşelerindeki Adliye binalarında en son hukuk yayınlarından oluşan kitaplıklar kurulmalı; gelişmiş yazılım programlarına abone olunmalı; Yargıtay'da zengin içerikli Bilgi Merkezi kurulduktan sonra, internet yoluyla en uzak yurt köşelerindeki yargıçların bunlardan yararlanmaları sağlanmalı; yerli ve yabancı akademik çalışmalar da internet aracılığıyla izlenmelidir.

8- Yargıç ve savcılar akademik çalışmalara yönlendirilmelidir.

Yargıç ve savcılarımızdan istekli olanlara bilimsel çalışma, master ve doktora yapma olanağı sağlanmalı; bu konuda her türlü maddi yardım yapılmalı; giderek yurt dışı olanakları dahi yaratılmalıdır.

9- Sürekli meslek içi eğitim ve bilgilendirme toplantıları yapılmalıdır.

a) Bir yıl içinde en az dört kez olmak üzere, yargıçlarımızın katılacağı ulusal ve uluslararası konferans ve toplantılar düzenlenmelidir.

b) Dışardan çağrılacak akademisyenlerden ayrı olarak, yargıçlarımızın kendi aralarında düzenleyecekleri toplantılarda, önceden belirlenen konular tartışılmalı, karşılıklı bilgi değişimi yapılmalıdır.

c) Karma toplantılarda (sempozyumlarda) akademisyenlerin yanı sıra yargıçlarımız da yer almalı, onlar da birer uygulayıcı olarak konuşmacı yapılmalı, ayrıca bireysel konferanslar da vermelidirler.

II-UZMANLIK MAHKEMELERİ ÖRGÜTLENMESİ

1- İzlenecek yöntem önerileri

a) Başta Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu, İcra ve İflas Kanunu olmak üzere, çeşitli yasalar harman edilerek, belli “konu bölümleri” belirlenmeli ve belirlenen konulara göre “uzmanlık mahkemeleri” kurulmalıdır.

b) Başlangıçta uzmanlık mahkemesi sayıları sınırlı tutulmalı; zamanla uygulamadan edinilecek deneyimlere göre sayıları artırılmalıdır.

c) Ticaret Mahkemeleri (5) ayrı uzmanlık mahkemesine ayrılmalı; bunlar sırasıyla 1.Ticari ilişkiler, 2.Ticaret şirketleri ve kooperatifler, 3.Kıymetli evrak, 4.Taşıma işleri (Deniz Ticaret dışında), 5.Sigorta bölümlerinden oluşmalıdır.

ç) Medeni Kanun şemasına göre uzmanlık mahkemeleri 1. Kişiler Hukuku, 2.Aile Hukuku (Aile mahkemeleri zaten var), 3.Miras Hukuku, 4.Eşya Hukuku (Taşınır ve taşınmaz hukuk davaları) bölümlerinden oluşmalıdır.

d) Borçlar Kanununa göre, başlangıçta önerdiğimiz uzmanlık mahkemelerinin konularını şöyle bölümlendirebiliriz: 1.İşgörme borcu doğuran sözleşmelerden kaynaklanan davalar, 2. İnşaat hukuku (ayrı bir bölüm olarak), 3.Tazminat davaları (Genel olarak her türlü tazminat davaları), 4.İnsan zararları mahkemesi (Özel ve ayrı bir bölüm olarak), 5.Kira sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar.

Aşağıda, bir örgütlenme denemesi yapacağız ve tartışmaya açacağız.

2- Kurulmasını önerdiğimiz uzmanlık mahkemeleri ve konuları

İnsan Zararları Mahkemesi

Yeni yasalarımızda insana verilen zararlara özel bir önem verilmiştir.Ölüm sonucu destekten yoksun kalma ile beden gücü kayıplarına ilişkin tazminat davalarının çok özel durumu dikkate alınarak, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 55.maddesi ile 6100 sayılı HMK.'nun 107.maddesi özellikle düzenlenmiştir.

Bu nedenlerle, insana verilen zararların, diğer tazminat davalarından ayrı tutulması ve bu tür davaların özel bir uzmanlık mahkemesinde görülmesi gerekmektedir.

Kişiler Hukuku

TMK 8-117 maddeler

(Aile Mahkemeleri zaten mevcut)

Malvarlığı Hukuku ve miras davaları

- a) TMK 495-703.maddeler
- a) TMK 704-1030.maddeler
- b) TBK 3.bölüm 285-298.maddelerde yer alan Bağışlama
- c) TBK 17.bölüm 607-619.maddelerde yer alan Ömür boyu gelir ve Ölünceye kadar bakma sözleşmesi

İşgörme sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar ile satış, kira ve inşaat davaları

a) Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan Hizmet Sözleşmeleri, Eser Sözleşmeleri (inşaat sözleşmeleri dışındaki), Vekillik sözleşmeleri ve Vekaletsiz işgörme.

b) Taşınmaz yapımı ve kat karşılığı inşaat sözleşmeleri (TBK'nun eser ve taşınmaz satış bölümlerinde yer alan maddeler ile TMK'nun, Tapu Kanunu ve Noterlik Kanunu'nun ilgili maddeleri)

Ticari ilişkiler mahkemesinin konuları:

- a) Türk Ticaret Kanunu'nun 1.Kitabı (1-123.maddeler)
- b) FKK'na göre Finansal Kiralama Sözleşmeleri
- c) Türk Borçlar Kanunu'nun 6.bölüm 2.ayrımında 448-460.maddelerde yer alan Pazarlamacılık Sözleşmeleri
- ç) TBK.11'inci bölümde 532-546. maddelerde yer alan Komisyon Sözleşmeleri
- d) TBK.12.bölümde 547-554 maddelerde yer alan Ticari temsilciler, Ticari vekiller ve diğer tacir yardımcıları
- e) TBK.5.bölümde 379-392 maddelerde yer alan Ödünç Sözleşmeleri
- f) TBK.9.bölüm 2.Ayırım 545-519 maddelerde yer alan Kredi mektubu ve kredi emri
- g) TBK.13.bölümde 555-560 maddelerde yer alan Havale
- h) TBK.14.bölümde 561-580 maddelerde yer alan Saklama Sözleşmeleri
- i) TBK.15.bölümde 581-603 maddelerde yer alan Kefalet
- ı) TBK.18.bölümde 620-649 maddelerde yer alan Adi Ortaklık

Ticaret Sirketleri ve Kooperatifler mahkemesi

TTK.2.Kitap

Kıymetli evrak mahkemesi

TTK.3.Kitap

Taşıma Hukuku

TTK.4.Kitap

Sigorta Hukuku

TTK.6.Kitap

**TİCARET MAHKEMELERİNDE YENİ DÜZENLEME
DOĞRU OLMAMIŞTIR****1- Yeniden "tek hakim"den "heyet haline" dönüş**

Bilindiği gibi Asliye Ticaret Mahkemeleri bir başkan ile iki üyeden oluşmakta iken, 5235 sayılı "mahkemelerin kuruluş, görev ve yetkileri" hakkındaki yasanın "hukuk mahkemelerinin kuruluşu" başlıklı 5.maddesinin 2. fıkrası, 09.02.2011 gün 6110 sayılı Yasa'nın 13.maddesiyle değiştirilerek Ticaret Mahkemeleri "**tek hakime**" indirilmiş ve bu Bölge Adliye Mahkemelerine koştur bir düzenleme olmuştur.

Bize göre, bu düzenleme son derece olumlu ve "uzmanlık mahkemeleri" yolunda bir adım, bir fırsattır. Altı kitaptan oluşan Türk Ticaret Kanunu'nun her bir bölümü için ayrı uzmanlık mahkemeleri kurulmalıydı. Böylece yargıçlar uzmanlaşacak, bilirkişiye daha az başvurulacak, iş yükü azalacak, davalar daha kısa sürede bitirilecekti. Dahası iddia ediyoruz ki, büyük kentlerdeki ticaret mahkemelerinin sayıları da azalacaktı.

Ne yazık ki bu yola gidilmedi, bu son derece olumlu düzenleme yapılmadı, fırsat kaçırıldı. Uzmanlaşma yerine, eskiye de dönülmedi, son derece karmaşık (çok hakimli) bir çıkmaza girildi. 18.06.2014 gün 6545 sayılı yasa ile 5235 sayılı Yasa'nın 5. maddesi 2. ve 3.fıkraları değiştirilerek Ticaret mahkemeleri yeniden çok hakimli yapıldı: "Asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemelerde **bir başkan ile yeteri kadar üye** bulunur" denildi.

2- Yeni düzenlemede çalışma biçimi

Bu yeni düzenlemenin, 2011 yılında tek hakime indirilmeden önceki dönemde, başkan ve iki üyeden oluşan çalışma biçiminden son derece farklı, aşağıda açıklanacağı gibi son derece karmaşık ve uygulamada sorunlar yaratacak bir düzenleme olduğu kanısındayız.

Şöyle ki: Yasa'nın 5.maddesi 3.fıkrasında Türk Ticaret Kanunu'nun konuları ikiye ayrılmış; büyük bölümünün heyet halinde incelenip karara bağlanacağı, bir bölümünün ise mahkeme hakimlerinden biri tarafından incelenip, heyete götürülmeksizin, tek başına karar verileceği biçiminde bir düzenleme yapılmıştır. Oysa, geçmiş dönemlerde, mahkeme üyeleri dosyaları aralarında paylaşır, tahkikat aşamasını sonuçlandırınca kadar davayı yürütürler ve karar aşamasında heyetçe inceleyip birlikte sonuca varırlardı. Keşke eskiye dönülseydi.

18.06.2014 gün 6545 sayılı Yasa ile yapılan düzenlemeye göre:

a) "Heyetçe" incelenip karara bağlanacak konular şunlardır:

Konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklarda **dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işler** ile dava değerine bakılmaksızın;

1. İflas, iflasın ertelenmesi, iflasın kaldırılması, iflasın kapatılması, konkordato ve yeniden yapılandırılmadan kaynaklanan davalara,

2. 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda hâkimin kesin olarak karara bağlayacağı işler ile davalara,

3. Şirketler ve kooperatifler hukukundan kaynaklanan genel kurul kararlarının iptali ve butlanına ilişkin davalara, yönetim organları ve denetim organları aleyhine açılacak sorumluluk davalarına, organların azline ve geçici organ atanmasına ilişkin davalara, fesih, infisah ve tasfiyeye yönelik davalara,

4. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa ve 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununa göre yapılan tahkim yargılamasında; tahkim şartına ilişkin itirazlara, iptal davalarına, hakemlerin seçimi ve reddine yönelik davalar ile yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara,

ilişkin tüm yargılama safhaları, **bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe** yürütülecek ve sonuçlandırılacak;

Heyet hâlinde bakılacak davalarla ilgili olmak üzere, dava açılmadan önce veya açıldıktan sonra talep edilen ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbirler de heyet tarafından incelenip karara bağlanacaktır.

b) Yukarıda belirtilen dava ve işler dışında kalan uyuşmazlıklar **mahkeme hâkimlerinden biri tarafından** görülecek ve karara bağlanacaktır.

3- Dava değerine göre iş bölümü sorunlar yaratacaktır.

Bizim konumuz yalnızca **tazminat ve alacak davaları** olduğu için, yukardaki konulardan yalnızca biriyle ilgileniyoruz. O da "**dava değeri**"ne göre iş bölümü uygulamasıdır. Madde metninde " konusu parayla ölçülebilen uyuşmazlıklarda **dava değeri üç yüz bin Türk lirasının üzerinde olan dava ve işlerin**" **Heyetçe** görüleceği açıklanmıştır. Bu düzenleme tacirler arası ilişkilerde geçerli olabilir.

Ancak ölüm ve bedensel zararlar nedeniyle Ticaret Mahkemelerinde açılacak "**belirsiz alacak davalarında**" bu rakam sınırlaması sorun yaratacaktır. Örneğin, yolcu taşıma ticari bir iştir. (6762/TTK.m.8/6 vd. ile 6102/TTK.m.914 vd.) Yolcu ölmüş veya bedensel zarara uğramışsa, elbette başlangıçtaki yoğun belirsizlik nedeniyle 6100 sayılı HMK'nun 107.maddesine dayanılarak maddi ve manevi tazminat davası "**belirsiz alacak davası**" biçiminde açılacak ve harca esas değer "simgesel" küçük bir rakam olacaktır. Bu durumda mahkeme ne yapacaktır. Davaya tek hakim mi bakacak, heyet mi bakacaktır ?

Yargılama sonunda belirlenen tazminat tutarı 300.000 TL. sınırını aşmışsa, kararı heyet mi, yoksa davaya bakan hakim mi verecektir ?

Ayrıca, şunları da anımsatalım:

Birincisi, herkes ve her durumda (alacak tartışmalı ise) 6100 sayılı Yasa'nın 109.maddesine dayanarak "kısmi dava" açma hakkına sahiptir. Bilindiği "kısmi dava" az miktarda açılıp sonradan dava değeri artırılabilir. Örneğin dava 100.000 TL. üzerinden açılmış ve yargılama sonucu alacak 300.000 TL'yi aşmışsa ne olacak ? Başlangıçta 100.000 TL'lik alacak davasına tek hakim mi yoksa heyet mi bakacak; sonuçta değer artmışsa kim veya kimler karar verecek ?

İkincisi, 300.000 TL'nin çok üzerinde değer gösterilerek açılan bir davada, davacı, "istemini daraltma" yoluna başvurabilir. Öğretide de belirtildiği gibi, "istemin sonucunun azaltılması" davalının onamına bağlı olmadığı gibi, bunun için ıslaha da gerek yoktur. Çünkü istemin azaltılması, kısmi feragat niteliğindedir ve 6100 sayılı HMK. 309/2.maddesinde belirtildiği üzere "Feragatin hüküm ifade etmesi, karşı tarafın ve mahkemenin onamına bağlı değildir." Davacı 300.000 TL'nin üzerinde açtığı davada, istem sonucunu daraltarak, 300.000 TL'nin çok altına indirirse, kararı heyet mi, tek hakim im verecek. Sanırım, davaya heyet olarak başlanılmışsa, kararı da heyet verecektir.